

ספר שמות מחצית ב, פרקים יח-מ

נקודות והצעות להוראה	תכנים מרכזיים	פרק	נושא
<p>"וישמע יתרו" - רגישותו הייחודית של יתרו לאירועים, למרות שלא היה בהם אלא רק שמע עליהם; "מה שמע שמע ובא? קריעת ים סוף ומלחמת עמלק (רש"י) אפשר לדמיין עם הילדים מי מסביבתו של יתרו הביא אליו את השמועות, מה אמרו, באיזה טון וכדו'; אפשר להיזכר בפסוקי שירת הים המדגישים את <u>הרושם הכביר</u> על עמי האזור (פרק טו פס' יד-טז)</p> <p>שמות בני משה - למצוא את הביאור המסתתר בתוך השם על ידי חלוקת המילה לשנים - "גר שם", "א-לי עזר"; התמצאות - להיזכר בשמות נוספים שביאורם נתפרש בכתוב באופן דומה (כגון בני יוסף - מנשה ואפרים המציינים השגחת ה' בעת צרה, ועוד); להעלות עוד שמות מתלמידי הכיתה/אחים המציינים משמעות של סיוע והשגחת ה'.</p> <p>הדגשת נכונותו של משה לשמוע ולקבל הערות הבאות מיתרו ומחכמתו, במנהגי "דרך-ארץ", על אף שיתרו איננו מהעם;</p> <p>מי הוא הראוי לשפוט - "אנשי חיל יראי אלקים אנשי אמת שנאי בצע" - לנסח עם הילדים "מודעת דרושים" ולציין את התכונות הנדרשות לתפקיד; להשלים את המודעה על פי דברי התורה - רדיפת האמת והצדק ("יראי א-להים אנשי אמת") לצד מעמד חזק, עצמאי ובלתי תלוי ("אנשי חיל, שנאי בצע")</p> <p>אפשר לדון עם התלמידים על מערכות המוכרות בימינו, שפועלות כמערכות מדורגות (צבא, מערכת החינוך וכדו')</p>	<p>א-יב: יתרו מגיע אל המחנה בעקבות השמועה על מעשה ה' הגדול; יתרו מביא עימו את משפחתו של משה; משה מספר ליתרו את השתלשלות המאורעות; התפעלותו של יתרו באה לידי ביטוי בהתרגשות, בדברים ובהעלאת קרבנות.</p> <p>יג-כז: עצת יתרו- יתרו רואה את העומס הכרוך במשפט העם ובהנהגתו; יתרו מזהיר את משה מתוצאות התנהלותו במשפט העם "נבל תבל - גם אתה גם העם הזה אשר אתך!"</p> <p>עצת יתרו - הרחבת מספר השופטים ויצירת מערכת משפט מדורגת, הבנויה משני שיקולי דעת: כמותי - על כמה אנשים ממונה השופט ("שרי אלפים, שרי מאות") ואיכותי - באלו נושאים דן השופט ("כל הדבר הגדול יביאו אליך וכל הדבר הקטן ישפטו הם")</p> <p>כד-כז: משה מקבל את עצת יתרו ומיישם אותה "ככל אשר אמר"; משה נפרד מחותנו, יתרו חוזר לארצו.</p>	<p>יח</p>	<p>יתרו ועצתו (2-3)</p>
<p>רש"י ד"ה "ויחן שם ישראל" - חשיבותה של האחדות (ניתן לשלב עם מפתח הלב מתוך אמונה או כישורי חיים. יש לזכור כי פירוש רש"י אינו עומד לפני התלמידים, אפשר לספר להם מה רש"י אומר וכיצד הוא לומד את זה מלשון הפסוק)</p> <p>הדגשת הביטויים המורים על ייחודו וחביבותו של העם: "ואשא אתכם על כנפי נשרים",</p>	<p>א-ב: המסע מרפידיים להר סיני, והחניה "בתחתית ההר".</p> <p>ג-ח: בשורת ייחודם וייעודם של בני ישראל השומרים את ברית ה'; תגובת העם - "כל אשר דיבר ה' נעשה!"</p> <p>ט-טו: ההכנות המעשיות של העם לקראת מעמד התגלות ה':</p>		<p>ההכנות</p>

<p>ומעמד הר סיני (2)</p>	<p>יט</p>	<p>"שלושת ימי הגבלה" (הגבלת תחום המחנה באי קרבה אל ההר); כיבוס השמלות טז-כה: ראשית המעמד - קולות וברקים, הענן, קול השופר, האש והעשן; תגובת העם - חרדה ; משה חוזר ומזהיר העם בשעת ההתגלות, לבל יהרסו לעלות אל ההר</p>	<p>"והייתם לי סגלה (אוצר) מכל העמים", "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש" ; ניתן להעשיר רעיונות אלו תוך שימוש בפירוש רש"י ד"ה "על כנפי נשרים" (פס' ד) "סגלה" (פס' ה) "הכון לקראת א-להיך, ישראל!" - יש חשיבות גדולה להתכונן למעמד חשוב, ובוודאי למעמד של קודש. (צריך לזכור כי לצד ההתרגשות יש גם חששות בהתקרבות אל הקודש (אפשר להשוות לקרבה ל מתח חשמל גבוה) שכשמתקרבים מדי עשויים להיפגע (לא עונש אלא תוצאה) לערוך בחינה של החושים המעורבים במעמד מתן התורה</p>
<p>עשרת הדברות (3-4)</p>	<p>כ</p>	<p>א: "הדברים האלה" הם עשרת הדברות - המצוות הראשונות שקיבלו ישראל מאת ה' במעמד הר סיני (ומכאן מעמדם המיוחד במסורת ישראל); הכרת עשרת הדברות הכוללות מצוות שונות - ביניהם מצוות עשה ולא תעשה; ומצוות שבין אדם למקום ובין אדם לחבירו. ב-ה: "אנכי" מצוות עשה - האמונה בה' ; "לא יהיה" - מצוות לא תעשה - עבודה זרה במחשבה ובמעשה. ו: "לא תשא" - שבועת שווא, היא שבועת חינוך (כגון להישבע בשם ה' על דבר שבלאו הכי גלוי לכל שכך הוא, או שגלוי לכל שאיננו כך) ז-י: מצוות השבת - איתור שתי המצוות בפרשה: עשה ולא תעשה "זכור" - המצווה החיובית לייחד את היום השביעי - "שצונו לקדש את השבת ולאמר דברים בכניסתו וביציאתו - נזכור בהם גודל היום הזה ומעלתו והבדלו משאר הימים הקודמים ממנו והבאים אחריו..." (רמב"ם ספר המצוות, עשה קנה) ; "לא תעשה כל מלאכה" - מצוות לא תעשה של איסור מלאכה, הכוללת את כל בני המשפחה ומשק הבית ; הטעם - שביית ה' ממלאכה במעשה בראשית " על-כן, בָּרַךְ יְהוָה אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת</p>	<p>עשרת הדברות לקשר למעמדים מוכרים מן התפילה: (קריאת עשרת הדברות בחג מתן תורה, הקריאה בטעמים מיוחדים במסורות שונות; ולעולם בית הכנסת - הופעתן של עשרת הדברות ליד ארון הקודש בבתי כנסת שונים. שבועת שווא - אפשר להוסיף מעט בחומרת השימוש בשם ה' לבטלה, והצורך להימנע משימוש פזיז בלשונות של שבועה השבת - הילדים יכולים לצייר או לתאר את רגע הקידוש בביתם; וכן את שעת ההבדלה המציינת את יציאת יום השבת - והמנהגים השונים; לבקש מתלמידי הכיתה לציין כמה שיותר דברים בהם נבדל ומיוחד יום השבת מיום חול במקומות שונים ובשעות היממה השונות. כחלק ממצוות "זכור" אפשר להרחיב בנוגע להכנות לקראת יום השבת והטרחת לכבדו כיום מיוחד ומקודש, כדברי המכילתא: "...אמרו עליו על שמאי הזקן שלא היה זיכרון שבת זז מתוך פיו... כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת: מצא בהמה נאה אומר - זו לשבת, מצא אחרת נאה הימנה מניח את השניה ואוכל את הראשונה, אבל הלל מידה אחרת הייתה בו, שכל מעשיו לשם שמים - ובוטח שתזדמן לו נאה לשבת" ; לתת דוגמאות מחיי היום-יום על התכונה בימי חמישי וששי - בשוק, בבית, אפיית חלות וכדו', עידוד הילדים למעורבות בהכנות לשבת ובעזרה להורים גם בספירת ימי השבוע מתקיימת מצוות זכרון השבת כדברי א"ע ורמב"ן בפרקנו: "...רבי יצחק אומר לא תהא מונה כדרך שהאחרים מונים, אלא תהא מונה לשם שבת. ופירושה - שהגויים מונים ימי השבוע לשם הימים עצמן, יקראו לכל יום שם בפני עצמו... וישראל מונים כל הימים לשם שבת: אחד בשבת, שני בשבת, וכו' כי זו מן המצווה שנצטוונו בו לזכרו תמיד בכל יום..." (כפי שאנו אומרים</p>

<p style="text-align: right;">(בשיר של יום)</p> <p>כיבוד הורים לעמוד על העיקרון של דרך ארץ כהנחיה כללית ביחס הראוי להורים, ועל הצורך לכבד את שניהם באותה מידה; לספר לתלמידים סיפור (כגון סיפורי חז"ל על רבי טרפון) המייקר את מעלת המצווה; לבקש מהילדים לערוך רשימה של הדברים שההורים עשו ועושים עבורנו; להציע לתלמידים לערוך ראיון קצר עם אבא/ואמא ולשאול אלו דברים אהובים עליהם/משמחים אותם. בעקבות כך כל תלמיד יוכל לחשוב על דבר מעשי הנוגע לו בקיום מצוות כיבוד הורים; לשים לב - את הדיון בכיתה יש לנהל ברגישות, תוך התחשבות בתלמידים יתומים או כאלה החיים במשפחות חד הוריות, או מקרים של הורים גרושים וכדומה.</p>	<p style="text-align: right;">וְיִקְדְּשׁוּהוּ"</p> <p>יא: מצוות כיבוד אב ואם ; ושכר המצווה - "למען יאריכון ימיך על האדמה"</p> <p>יב-ג: חמש מצוות לא תעשה שבין אדם לחבירו כבסיס לכלל חיובי האדם כלפי זולתו – שלא לפגוע בו בשום צורה בנפשו, בממונו, ובברית שבין איש לאשתו.</p> <p>יד-יז: תגובת העם לעוצמת המעמד; העם מבקש לשמוע את הדברים ממשה ולא ישירות מהקב"ה "פן נמות"; תשובת משה – "אל תיראו!" המעמד בא לרומם את ישראל; משה לבדו ניגש לערפל לשמוע דבר ה'</p> <p>יח-כב: איסור עשיית פסילים בעקבות מעמד הר סיני ; ההיתר לעבוד את ה' בקרבנות – במזבח אדמה הנעשה לשם ה'</p>	
"ואלה המשפטים" הקדמה כללית		
<p>"המשפטים" - להרחיב עם התלמידים במשמעות המילה- אלו מילים היא מזכירה? אלו מילים נוספות יש ל"משפט"? אלו מוסדות שאנו מכירים קשורים לכך? מה עושים שם? אלו מקרים מובאים לשם? מטרת הדיון להבין כי המשפטים עוסקים במקרים שקורים בחיי היום-יום וכי התורה מייחסת חשיבות עליונה לכך שאורחות החיים יתנהלו בצדק. מסר חשוב הוא כי מחלוקות ועימותים יכולים להתעורר בין אנשים, ויש לכך מענה – הפניה אל המשפט וקבלת הכרעת הדיין.</p> <p>הקדמה כללית נוספת לפרשת משפטים היא הבנת הדגם החוזר בפרשיה ההלכתית: מקרה-דין. כשם הדיין לא יכול לפסוק מבלי שהמקרה ברור לו, כך גם לימוד הפסוקים בפרשת משפטים – ראשית מבינים מהו המקרה המדובר ורק אז לומדים כיצד פוסקת התורה, כאשר בלימוד זה ש להיעזר בתורה שבעל פה (על כן לא פעם נבאר לתלמידים את הפסוקים לאור דברי חז"ל ורבותינו הראשונים, אך אין צורך להביא את המקורות הללו בפני התלמידים, אלא על פי שיקול דעת המורה כגון במקום שהמקור ברור ולקריאה בו יש מעלה חינוכית וכדו')</p> <p>כמו כן, מכיוון שהתורה מציגה את עקרונות המשפט בזיקה למקרים מהמציאות, יש להסב את תשומת לב התלמידים למציאות השונה בה דיבר הכתוב, כגון המציאות הרווחת של העבדות, או הימצאותם הרבה של בעלי החיים ברשות היחיד וברשות הרבים.</p> <p>פרשת משפטים יכולה להילמד בזיקה למושג "אחריות". העיסוק באחריות יעשה בדימוי למעגלים הולכים ומתרחבים: אחריות על עצמי או על מי שבחסותי, אחריות כלפי סביבתי, אחריות כלפי החברה וכו'</p>		

משפטים

משימה מסכמת ללימוד פרשת משפטים נמצאת באתר תחת הכותרת "משימות הערכה". המשימה מסכמת את הלימוד באמצעות הזמנה לתלמידים להתמנות כדיינים, ולאחר מכן כניסה לאולם בית המשפט ודיון בשורת מקרים המובאים בפניהם לאור כחלק מסדר היום של בית המשפט.

עבד עברי - לזהות את שתי הדמויות בפרשיה ולערוך שמש אסוציאציות - אלו מילים/רגשות קשורות למילה "אדון"? אלו מילים/רגשות למילה "עבד"? בהמשך לדיון המתפתח אפשר להמחזיז את היחס המיוחד שאליו זוכה העבד העברי, בניגוד עצום לצורות העבדות שהיו מקובלות בימי קדם, כמו לדוגמה, במצרים. ניתן לתמוך רעיון זה במובאה מהמדרש לפרשת בהר "כל הקונה עבד כקונה אדון לעצמו" (אך לא ללמוד את הפרשה ההיא, שהרי אין זה מקומה).

ניתן להביא מפירוש רש"י המסביר את מצוות הרציעה באופן: "אמר ר' יוחנן בן זכאי אמן זאת ששמעה על הר סיני לא תגנוב והלך וגנב - תרצע, ואם מוכר עצמו אמן ששמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים והלך וקנה אדון לעצמו - תרצע", בסיכום חשוב להדגיש את העולה ממצוות הפרשה כי גופו של אדם איננו קנוי לאדם אחר. גם האדון מוגבל בזמן שהעבד עובד אצלו, וביחס כלפיו; וגם העבד עצמו צריך לשמר את רוחו העצמאית - "עבדי הם ולא עבדים לעבדים!"

חמשת תשלומי הנזק מפורטים במשנה (בבא-קמא פרק ח). ראוי להביא את דברי המשנה בחתימת פרק זה – עצם ההכאה היא חטא שבין אדם לחברו, וכל ממון שבעולם איננו תחליף לפיוס: "אף על פי שהוא נותן לו (תשלום), אינו נמחל לו - עד שיבקש ממנו" (משנה בבא-קמא ה, ז) ניתן להמחזיז את "עריכת החשבון" במקרה של נזק, ואחרי כן להשלים את התהליך בבקשת מחילה. ככלל, מתוך ריבוי התשלומים נלמד על הערך ועל הזהירות שבה יש להתייחס לגופו של הזולת, לבל נצער ולבל נגיע מתוך חוסר זהירות לחובת תשלומי נזק כלפיו, אף בשוגג.

א: "ואלה המשפטים" – המשך מסירת התורה על ידי משה לישראל בדינים שונים המופיעים בפרשה; הקדמה כללית לפרשה

בפרשה זו נלמד מבחר מן המצוות ולא את כולן. ניתן להסביר מראש לתלמידים שנקרא את כל הפסוקים אך לא נלמד את כולם.

ב-ה: דין עבד עברי: המקרה – קנין עבד מיד ב"ד שמכרוהו בגנבתו כאשר לא היה לו ממה לשלם (חז"ל ורש"י) הדין – שנות העבדות מסתיימות לאחר שש שנים ואזי חובה על האדון לשחררו; מקרה נוסף "ואם אמר יאמר העבד" כאשר העבד מעוניין להישאר: הדין – התורה מצווה על האדון, לאחר התייעצות עם בית הדין (פס' ו' ע"פ רש"י) להגיש את העבד "אל הדלת" ולרצוע את אזנו. במקרה זה העבד נשאר לעבוד "לעולם" (לא לנצח, אלא עד היובל, רש"י)

ו - יא: התורה מלמדת את הלכות אמה עבריה (אמה – שפחה) במציאות שבה היתה נמכרת בקטנותה

יב-יז: דיני נפשות - חטאים חמורים הנדונים בבית הדין, אשר עונשם מיתה, כגון הרוצח במזיד; החוטף אדם ומוכרו; המכה הוריו (בשעה שעושה בהם חבורה), או המקלל הוריו (קללה בשם ה')

יח-כה: חיוב תשלומי נזקי גוף: ארבעה מבין "חמש תשלומים", בהם חייב המזיק את חברו, נזכרים בפרקנו: תשלומי שבת - ביטול ממלאכה, וריפוי - הוצאות הרפואה (פס' יט), תשלומי נזק (פס' כד) וצער (פס' כה), הכולל תשלום גם במקרים שלא נגרמה חבלת

כא

(4-5)

<p>בור לתת דוגמאות מחיי היום-יום על תקלות הנמצאות ברשות הרבים, וללמוד ממנה על האחריות המוטלת על בעל התקלה, גם זמן רב לאחר שכבר שכח ממעשיו – עליו לשאת באחריות על ההשלכות שנגרמו כתוצאה מהתקלה שהשאיר</p>	<p>אבר). התשלום החמישי – בושת ("לפי המבייש והמתבייש") נזכר בפרשת כי תצא.</p> <p>כו-כז: היזק עבד כנעני (יילמד עם פס' כ-כא) רשות ביד האדון להכות את עבדו אך רק במידת הצורך, ואם מכהו מכת מוות והעבד מת ישירות כתוצאה מהמכה (בתוך יממה) - חייב מיתה. אם האדון פצע את עבדו ב"ראשי אברים" כגון שן ועין – יוצא העבד לחופשי.</p> <p>כח-לב: הרחבת אחריות האדם על <u>ממונו המזיק</u> לאחרים: אחריות האדם על שורו, וחובת תשלום על נזקיו</p> <p>לג-לד: נזקי בור – החופר בור ברשות הרבים וגרם נזק – חייב בתשלום הנזקים; הבור הוא אב-טיפוס של נזקי תקלה " .. וכל המניח תקלה הרי זו תולדת הבור ואם הוזק בה אדם או בהמה משלם זה שהניח התקלה.." (רמב"ם, הלכות נזקי ממון פרק יג ה"ב)</p>	
<p>בטעם תשלום הכפל כתב הרמב"ם, שהוא עונש במידה כנגד מידה: "אם גנב דינר - משלם שניים; גנב חמור או כסות או גמל - משלם שנים בדמיה. נמצא מפסיד כשיעור שביקש לחסר את חברו" (רמב"ם הלכות גניבה פרק א ה"ד)</p> <p>בהבדל שבין תשלומי שור ושה ניתן להביא מדברי רש"י לפס' לז: "אמר ר' יוחנן בן זכאי חס המקום על כבודן של בריות שור שהולך ברגליו ולא נתבזה בו הגנב לנושאו על כתפו משלם ה' שה שנסאו על כתפו משלם ד' הואיל ונתבזה בו אמר רבי מאיר בא וראה כמה גדולה כחה של מלאכה שור שבטלו ממלאכתו ה' שה שלא בטלו ממלאכתו ד'"</p> <p>בביאור המילה "בעירה" ניתן להיעזר בפסוק שנלמד, בראשית <u>מה</u>, יז: "ויאמר פרעה אל יוסף... טענו את בעירכם ולכו באו ארצה כנען"</p> <p>לשים לב למילות הפסוק המדגישים את המאפיין של נזקי האש - התפשטות. ראשית הפסוק- "כי תצא אש", מעצמה כביכול, ואילו בסוף הפסוק – "שלם ישלם המבעיר", כלומר: שהדליק בשטח שלו, אך לאחר מכן הלכה האש והתפשטה, כביכול "מעצמה", והלכה ותפשה מדבר לדבר אש-קוצים-גדיש-קמה-שדה. אחריותו של המבעיר היא על הדלקת הבערה, אף על פי</p>	<p>כא, לז- כב, ג: דיני גניבה – התמקדות בחובת התשלומים: הדין המצוי – תשלום כפל (פס' א); דיין מיוחד במקרה של גניבת שור או שה כאשר הגנב טובח או מוכר (פס' לז); הגנב אחראי להשיב את חובו. "אם אין לו – ונמכר בגניבתו" (ענין נוסף בפרשיה שלא נעסוק בו – הוא היתר התורה לאדם לעמוד על ממונו כנגד הגנב, אף אם יצטרך להרוג אותו, במקרה שהגנב יסכן את בעל הממון)</p> <p>ד: נזקי "שן ורגל" – אם בהמתו של אדם דרסה או אכלה ברשות חבירו ("בשדה אחר") – חייב בתשלומי הנזקים ("בעירה" – בהמתו; "ושלח – דריסת הרגל"; "ובער" – אכילת השן)</p> <p>ה: נזקי אש - אף אם אדם הדליק בתוך שלו, והאש יצאה והזיקה – המבעיר חייב בתשלום הנזק</p> <p>ו – יד: דיני השומרים: שומר חנם פטור במקרה של גניבה (פס'</p>	<p>כב (4-5)</p>

<p>שלאחר מכן התפשטה מעצמה. אנו נדרשים להבין את ההשלכות האפשריות של מעשינו. לערוך טבלה של דיני השומרים, כאשר יודגש בעמודה הימנית כל השומרים, ללא יוצא מן הכלל, חייבים בפשיעה (כאשר הפיקדון נפסד כתוצאה מרשלנות של השומר בשמירתו). נבחר כי עצם קבלת השמירה על ידי השומר, גם כאר היא בחינם – מחייבת אותו לעמוד בדיבורו כלפי הבעלים, ולשמור היטב על הפקדון.</p> <p>להמחיש את ההבדל בין שומר חנים לשומר שכר על ידי המחזה של תנאי השמירה בדוגמאות השונות בפס' ו (כסף) ובפס' ט (בהמה), כדברי רמב"ן: "מפני שדרך שומרי כסף או כלים לשמור בחנם. והפרשה השניה שבשומר שכר הזכירה חמור או שור או שה וכל בהמה, ודרך הבהמות לתת ביד הועים לשמור וירעו אותם בשכר"</p> <p>המחזה של דיני השומרים וטענותיהם במקרים מחיי היום-יום אפשר גם להכין לוח מודעות שכונתי ובו סוגי השומרים השונים, לדוגמה: "אם אתם נוסעים לחופשה ומחפשים מישהו שיטפל בכלב שלכם עד שתחזרו – נשמור עליו תמורת x שו ליום" (שומר שכר). או: "להשכרה – דירת 3 חדרים ברחוב...". (שוכר)</p> <p>הסבר המונח "נשך", הוא הריבית, כדברי רש"י: "נשך- ריבית שהוא כנשיכת נחש שנושך חבורה קטנה ברגלו ואינו מרגיש ופתאום הוא מבצבץ ונפח עד קדקדו, כך ריבית - אינו מרגיש ואינו ניכר עד שהריבית עולה ומחסרו ממון הרבה...";</p> <p>התורה מייחסת חומרה רבה לאיסור ריבית שהיא רווח הנובע למלווה, ממצב המצוקה של הלווה הנזקק לסיוע ולעזרה.</p>	<p>ו-ז) ואילו שומר שכר פטור רק במקרה של אונס (פס' ט-י); בשני המקרים, על השומר להישבע בפני הבעלים על טענתו, וכי לא שלח יד בפקדון.</p> <p>השואל (פס' יג) – חייב בכל, גם באונס ; ואילו השוכר – פטור באונס, שהרי הוא "בא בשכרו" – בשכר ששילם לבעל החפץ נפטר באונס. באשר לחיוב שוכר בגניבה - "לא פירש מה דינו אם כש"ח או כש"ש לפיכך נחלקו בו חכמי ישראל...". (רש"י)</p> <p>טו-כג: דינים שונים - דין מפתה, עבודה זרה ; איסור אונאת הגר</p> <p>כד-כו: דיני הלוואה – איתור האזהרות הנוגעות להלוואה:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. "לא תהיה לו כנשה" לא תתבענו בחזקה אם אתה יודע שאין לו אל תהי דומה עליו כאלו הלוויתו אלא כאלו לא הלוויתו! כלומר - לא תכלימהו! (רש"י) 2. "לא תשימון עליו נשך" - איסור ריבית 3. כאשר המלווה גבה מהעני את כסותו כמשכון, משלא שילם את חובו ("חבול תחבל") עליו לחזור ולהעמיד לרשות העני את כסותו זו, על פי הצורך: כסות יום – ביום, וכסות לילה – בלילה. <p>הזהירות המיוחדת כלפי העני, שהקב"ה שומע צעקתו כז-ל: דינים שונים – איסור קללת דיין ונשיא ; מצוות תרומה ובכור ; גיל הבהמה הראוי לקרבן ; "ואנשי קדש תהיו לי" - בני ישראל מיוחדים ומופרשים לה' באכילתם – איסור אכילת טרפה</p>	
<p>השבת אבידה - לבקש מהתלמידים לתת מקרים ודוגמאות בהם נתקלו באבידה/בהשבת אבידה ; להביא בפני התלמידים סיפור מיוחד על השבת אבידה (מחז"ל, או מימינו); לבקש מהילדים לתאר את ההרגשה מצד המאבד ואת התחושה (והלבטים) מצד המשיב; לקיים דיון מעשי בכיתה מה ניתן לעשות בכדי לקיים מצוות השבת אבידה – הקמת לוח/פינת השבת אבידה.</p>	<p>א-ג: דיני עדות ומשפט: "לא תהיה אחרי רבים לרעת" – שלא יבטל הדיין דעתו כנגד הרוב בזמן הדיון (ע"פ דברי רש"י: "אם ראית רשעים מטין משפט לא תאמר הואיל ורבים הם הנני נוטה אחריהם"; "אחרי רבים להטת" - חובת הכרעת הדין עלפי הרוב ; "ודל לא תהדר" - איסור להביע יחס מועדף לטובת אחד</p>	

<p>קריאה קולית של כל הכיתה את פס' ה' בהנגנה, על פי דברי רש"י: "וחדלת מעזוב לו? עזוב תעזוב עימו!" (זוהי גם הזדמנות להראות לתלמידים כי יש לדקדק בביאור לשון התורה: "עזוב תעזוב" – לשון עזרה וסיוע, ולא "עזוב תעזוב" במשמעות בת ימינו...)</p> <p>האיסור לקחת שוחד הוא "אפילו לשפוט אמת, וכל שכן לעוות הדין" (חז"ל, ורש"י אצלנו); להמחיש לתלמידים את המונח "יעוור פקחים" ועד כמה יכולה דעתנו להיות "משוחדת" (כגון הנטיה לראות את ההתרחשות בשעת משחק באופן שתמיד מטיב עם הקבוצה שלנו, "הוא משוחד"...); בתלמוד הבבלי (מסכת כתובות דף קה-קו) ישנם ששה סיפורים על גדולי האמוראים אשר פסלו עצמם מלשבת בדין בעקבות מקרים של אבק שוחד; ניתן ללמוד על חומרת השוחד וכן על האחריות הרבה המוטלת על כתפי הדיין, במשנה-תורה לרמב"ם הלכות סנהדרין פרק כג; לשיקול דעתו של המורה לקשר את המושג שוחד עם כותרות העולות לפרקים בחדשות.</p> <p>היחס לגר - לברר עם התלמידים מדוע הזהירה התורה פעמים רבות דווקא על היחס לגר, וללמוד על החומרה הרבה להזיק ולצער דווקא את החלש.</p> <p>על היחס שבין אונאת ממון לאונאת דברים כתב הרמב"ם: גדולה הונאת דברים מהונאת ממון שזה ניתן להשבה וזה לא ניתן להשבה, וזה בממונו וזה בגופו... (רמב"ם משנה תורה, הלכות מכירה פרק יד הל' יח)</p> <p>"שש ושבע" – לתת תלמידים להשלים את השש והשבע השונים במעגל השבוע (שבת) ומחזור השנים (שמיטה); הדגשת מצוות השמיטה, ואת החובה לדאוג לאביון בשנה זו, שנת השמיטה. בשר בחלב – תלמידים יכולים לספר על מנהגים שונים הנהוגים בקרב המשפחות</p>	<p>מהצדדים.</p> <p>ד-ה: מצוות השבת אבדה; מצוות פריקה</p> <p>ו-ז: האזהרות לשפוט בצדק; איסור נטילת שוחד</p> <p>ח: איסור אונאת הגר "<u>וגר לא תונה</u>" - זה הונאת דברים (שמצערו בדברים).. כיצד? היה בעל תשובה לא יאמר לו: זכור מעשיך הראשונים.. היה גר ובא ללמוד תורה לא יאמר לו: פה שאכל נבילות וטריפות יבא וילמד תורה שניתנה מפי הגבורה?! <u>ולא תלחצנו</u> - זה הונאת ממון" כלומר: להטעותו ולהזיקו במקח וממכר (רמב"ם משנה תורה, הלכות מכירה פרק יד הל' יג-טו)</p> <p><u>טעם האיסור</u> – "כי גרים הייתם בארץ מצרים"</p> <p>ט-יט: מצוות השבת, השמיטה והמועדים: זמנים שבהם מתפנה האדם מהעיסוק במלאכתו ובממונו: בשבת – "למען ינוח...וינפש בן אמתך והגר"; בשמיטה – נשמטת האדמה מבעלות האדם "ואכלו אביוני עמך.."; שלש רגלים – שלש הפעמים בשנה בהם חוגגים חג לה', ועולים להיראות לפניו; שמות החגים ומשמעותם: חג המצות, חג הקציר וחג האסיף; "לא תבשל גדי בחלב אמו" - איסור בשר בחלב</p> <p>כ-לג: מלאך ה' ילווה את בני ישראל בדרך לארץ ישראל; הקב"ה יגן על עם ישראל במלחמותיו ויכה את אויביהם בדרכים פלאיות. התנאי לכך – עם ישראל לא יתרשל בירושת הגויים ויבער העבודה זרה מתוכו</p>	<p>כג (3-4)</p>
<p>להבחין בין שני השלבים שבמסירת התורה על ידי ציר זמן בן ארבעים יום המפרידים בין מעמד הר סיני, בו שמעו ישראל את הדברות (אך לא קבלו את הלוחות) לבין קבלת הלוחות הכתובים. בארבעים יום הללו משה נצא לבדו "בתוך הענן" על הר סיני</p> <p>להמחיש בתרשים את מקומם של הדמויות השונות בפרשה – משה, יהושע, הזקנים, אהרן וחור</p>	<p>א-יא: תיאור כריתת הברית בין הקב"ה לבין בני ישראל בהר סיני, להצביע על הביטוי החשוב הנאמר מפי העם (פס' ז): "וַיֹּאמְרוּ כָּל אִשְׂרָאֵל דְּבַר ה' נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע"</p> <p>יב-יח: הקב"ה מצווה על משה לעלות להר סיני על מנת לקבל "את-לחת האבן, והתורה והמצוה"; עליית משה להר ל"ארבעים</p>	<p>כד (1)</p>

עלית משה להר (1)

	יום ואַרְבָּעִים לַיְלָה".	
<p style="text-align: center;">סדר הלימוד</p> <p>הלימוד בפרשות תרומה-כי תשא מוצע כסדר המתואר בתורה. זוהי דעת רמב"ן. אמנם, רש"י מבאר אחרת על פי הכלל של "אין מוקדם ומאוחר בתורה" (בפרק לא, פס' יח) אולם בגיל צעיר אין להיכנס למחלוקת מורכבת זו, וכאן מוצע הלימוד על פי הסדר שבו הדברים כתובים בפסוקים שהוא אופן ההבנה הפשוט לתלמידים:</p> <p><u>עלייתו הראשונה</u> של משה להר ל40 יום (סוף פר' משפטים), שם מצטווה משה על מעשה המשכן (תרומה-תצוה), ובתום הימים הללו (ז בסיון-ז בתמוז) מעשה העגל ושבירת הלוחות (כי-תשא).</p> <p><u>עלייתו השניה</u> של משה להר מתוארת בפרק לד (פס' א-ב), וכן ירידתו עם הלוחות השניים (שם, כט). בהמשך לירידה זו – פרשת "ויקהל משה" ובו נמסר הציווי על המשכן לעם ישראל. ע"פ דברי חז"ל"ל"ל השהות השניה בהר היתה של 80 יום והירידה (קבלת לוחות שניים) - ביום כיפור.</p> <p>המחשות לימוד פרשות המשכן חייב להיות מלווה בהמחשות, המקנות הבנה בהירה של הנושא. ניתן להשתמש בחוברות, מצגות ואיורים רבים הזמינים לשם כך.</p> <p>אפשר לבנות לאורך הלימוד "תעודת זהות" לכלי הקודש (שם, מיקום, ייעוד ופרטים מרכזיים), וכן דגם כללי להבהרת חלקי המשכן השונים</p> <p>משימה מסכמת ללימוד מעשה המשכן נמצאת באתר תחת הכותרת "משימות הערכה". המשימה מסכמת את הלימוד בצביעה ובגזירה וקושרת בין הלימוד על המשכן לבין מקום "מקדש מעט" -, בית הכנסת.</p>	<p style="text-align: center;">ציווי המשכן - כללי</p> <p>בפרשת תרומה מתחיל החלק השלישי של חומש שמות. לאחר הגאולה מעבדות מצרים, ממשיך עם ישראל את דרכו לארץ ישראל, תוך שהוא מקבל את ייעודיו הרוחניים – התורה והמשכן. בפרשותינו נלמד כיצד מתקדש עם ישראל בהשראת השכינה: מכל אומות העולם בוחר הקב"ה להשכין שכינתו בקרב מחנה ישראל – במשכן.</p> <p>מעשה המשכן מרובה בפרטים, ומומלץ להתמקד בלמידה בפרטים הכלליים יותר. אנו מצפים כי התלמידים יכירו את המבנה הכללי של המשכן – את החצר ומבנה המשכן, ואת החלוקה הפנימית "בין הקדש ובין קדש הקדשים" (פ, לג). כמו כן נלמד מהם כלי המשכן, ומהו מיקומם וייעודם במשכן.</p>	<p style="text-align: center;">המשכן - הציווי</p> <p style="text-align: center;">(13-14)</p>
<p>התרומות מיון התרומות הנזכרות בפסוקים ל: מתכות, אבנים יקרות, עצים, בדים, עורות, תעשייה מהצומח (שמן/בשמים), אם בטבלה ואם באיורים. לאחר מכן התלמידים ישייכו פריטים מהפסוקים, וכן ישלימו למה ישמש כל חומר.</p>	<p>א-ח: הציווי על התרומה – "ויקחו לי כל תרומה" כל אחד נותן כפי רצונו ונדבת ליבו ; התרומות השונות לרכיבי המשכן ; ייעוד</p>	

<p>להדגיש את משמעות הייעוד "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" - (בתוך בני ישראל). ישנם עמים רבים בעולם, והקב"ה קובע את מקום מושבו ומשכנו בקרב עם ישראל; לעמוד על המילים "מקדש" ו"משכן".</p> <p>המשכן - נבנה מתרומות של כל העם: משמעות ההתנדבות, השותפות והתרומה של כל אחד לחזון הגדול. להעשרה- השיר: "על כפיו יביא". כל אחד מביא את מה שהוא הכי טוב בו לבניין המקדש; לקשר לתרומה ולהתנדבות המוכרת לתלמידים מבית הכנסת והקהילה.</p> <p>הארון פרטי העשייה: בכל תחום מקצועי, ובוודאי בעולם הקדושה, רק עשיה מדויקת לפי ההוראות תאפשר תשתית את מימוש היעד - השראת השכינה בישראל.</p> <p>"אמה" - לבאר את המידה ולהסביר כי בימי קדם היו מודדים לפי אברי הגוף - אמה, טפח, זרת וכו'</p> <p>מקום הפניה היזומה של הקב"ה אל האדם (בהקבלה הפוכה למזבח העולה שיייעודו הפכי)</p>	<p>התרומה – "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"</p> <p>י-כב: הארון והכפורת- מבנה הארון ומידותיו; מידות הארון – "שבורות" (חצויות); הארון עשוי עץ אך מצופה זהב "מבית ומחוץ"; על ארבע זוויות הארון הותקנו טבעות, ובטבעות ניתנו "בדים" (מוטות) קבועים - "לא יסורו ממנו"; בתוך הארון – "העדות" היא "התורה" (לוחות) שהיא לעדות ביני וביניכם שצויתי אתכם מצות הכתובות בה" (רש"י)</p> <p>הכפורת – הכפורת, והכרובים העשויים "מקשה זהב"; לאחר שהלוחות ניתנות בארון, מונחת הכפורת על הארון; ייעוד הארון – התגלות הקב"ה לאדם "וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שֵׁם וְדַבַּרְתִּי אֵתְךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִים אֲשֶׁר עַל אַרְוֹן הָעֵדֻת אֶת כָּל-אֲשֶׁר אֲצַוְהָ אוֹתְךָ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"</p>	<p>כה (3-4)</p>
<p>לחם הפנים - המצווה המעשית נזכרת רק בפסוק האחרון בפרשה - "ונתת על השולחן לחם פנים לפני תמיד" (פס' ל). אפשר להרחיב, על פי שיקול דעתו של המורה, במעשה המיוחד של אפיית לחם הפנים והנחתו:</p> <p>"מצות עשה לסדר לחם הפנים בכל יום שבת, על השולחן לפני ה' בהיכל.. שתיים עשרה חלות, כל חלה שני עשרונים. ועורכין אותו שני סדרים--שש חלות בכל סדר, חלה על גבי חלה, ובין כל שתי חלות - שלושה קנים של זהב, כדי שתהיה הרוח מנשבת בו" (רמב"ם, הל' תמידין ומוספין ב,א; על פי ויקרא כד, ח).</p> <p>על מנת לקיים את ההנחה על השולחן "תמיד" היו מקפידים להחליף את החלות באופן כזה, שבבת אחת מוציאים את הלחמים הישנים ומכניסים את החדשים.</p> <p>את שמו של "לחם הפנים" הסביר רש"י על שהיה מקופל "מכאן ומכאן כלפי מעלה כמין כותלים, ולכך קרוי לחם הפנים שיש לו פנים (צדדים) רואין לכאן ולכאן", ויש שביארו מלשון "פנים" – לחם המונח בתוך היכל ה'.</p> <p>אפיית לחם הפנים היתה אומנות של ממש: לחלה הייתה צורה ייחודית, היא נאפתה במהירות (לא חמץ) כל חלה שקלה קרוב לחמש ק"ג והיה עליה להישאר בשלימותה - שלא להישבר</p>	<p>כג-כט: השולחן - מבנה השולחן: השולחן, ועליו העמדת הלחם על ידי כלי השרת; ייעוד השולחן – "ונתת על השולחן לחם פנים לפני תמיד"</p>	

<p>בזמן האפיה, ולא לאחר מכן. בימי בית שני היתה משפחה אחת בלבד שהיתה בקיאה באפיית לחם הפנים – בית גרמו. (אשר לא רצו ללמד את מעשה האפיה, וכשהביאו חכמים אומנים אחרים מאלכסנדריה שבמצרים מצאו כי לא היו יודעין לאפות כמותן..)</p> <p>חז"ל אומרים שבלחם-הפנים אירעו ניסים שונים: שהיה נשמר כל השבוע חם וטרי, וכי חתיכה קטנה ממנו היתה משביעה (תלמוד בבלי, מסכת יומא) כמו כן מעולם לא קרה שהוא נפסל (משנה אבות ה, ה)</p>		
<p>המנורה המעשה של המנורה הוא קשה ומופלא "מקשה תעשה המנורה. ירכה, וקנה, גביעיה, כפתריה ופרחיה - ממנה יהיו!" וכדאי לקשר לדברי רש"י על הפס' בסוף הפרשיה "וראה ועשה בתבניתם אשר-אתה מראה בהר - מגיד שנתקשה משה במעשה המנורה עד שהראה לו הקב"ה מנורה של אש"</p> <p>המנורה כסמל: המנורה משמשת כסמל יהודי לאורך דורות רבים, ועל פיה ניתן לזהות מבנים יהודיים עתיקים. מנורה מפורסמת היא זו המצויה על שער טיטוס ברומא והמציינת את חורבן יהודה. עם קום המדינה הפכה המנורה לסמלה של מדינת ישראל ותקומתה. ניתן לבקש מהתלמידים לציין היכן ראו סמל זה (על תעודת הזהות, במשכן הכנסת, בבית הכנסת וכדו') ולדון במשמעותו של סמל במסורת ישראל.</p> <p>אפשר להראות כי ביטויים בשפה העברית – מקורם בתורה. קני המנורה עשויים "כפתור ופרח" שהוא דבר מיוחד ביופיו, ומכאן הביטוי בשפה לציין דברים הערוכים באופן נפלא - "כפתור ופרח!"</p>	<p>לא-לט: המנורה; מעשה המנורה מיוחד – "מקשה זהב"; מבנה המנורה – "ירכה וקנה" - הירך והקנה האמצעי, אשר משני צדיה יוצאים ששה קנים נוספים; ייעוד המנורה – "להעלות נר תמיד" (כנאמר בתחילת פרשת תצוה)</p>	
<p>לאתר עם התלמידים על פי מילים מנחות כי בפרק כה הנושא הוא <u>הכלים</u>, ובפרק כו הנושא הוא <u>המבנה</u>.</p> <p>רש"י מביא מחלוקת חכמים באשר לפס' יד: האם "מכסה לאהל ערת אילם מאדמים ומכסה ערת תחשים מלמעלה" הוא כיסוי אחד המורכב משניהם, או שני כיסויים זה על גב זה.</p> <p>ניתן לתת לתלמידים לסמן את ההבדל בין הכיסויים באיור המדגיש את הצבעים השונים של כ"א מהם.</p>	<p>א-ו: יריעות המשכן התחתונות – היו עשויות מבד – חוטי צמר בצבעים שונים הארוגים יחד - "שש משזר, ותכלת וארגמן ותלעת שני"; האריגה – מופלאה ומיוחדת - פרחים מעשה חשב" (ביאור רש"י – שהיו ארוגים באופן שמשי הצדדים היו נראות דמויות שונות – ארי ונשר); את עשר היריעות חיברו אחת לשניה באמצעות לולאות וקרסים</p> <p>ז-יד: מעל היריעות הניחו כיסוי שני העשוי מעורות עיזים (פס' ז-יג) ומעליהם מכסה נוסף: "מכסה לאהל ערת אילם מאדמים</p>	<p>כו</p>

	ומכסה ערת תְּחֻשִׁים מְלֻמְעָה" (פס' יד)	(2)
<p>כדאי להמחיש ויזואלית את החיבורים השונים שעימם חיברו בין הקרשים (ולא לנסות ולהבין את העמדת המבנה מהקריאה בפסוקים): <u>בתחתית</u> כל קרש - שני אדנים (בסיסים העשויים כסף), ובראשו- טבעת זהב המחברת קרש לקרש. <u>בצידי</u> הקרשים היו בריחים אשר הושחלו בטבעות זהב.</p> <p>להמחיש את גובהם של הקרשים - 10 אמות שהם כחמישה מטר גובה (כמו בנין של שתי קומות)</p>	<p>טו-ל: מבנה המשכן: המשכן היה עשוי קרשים המוברחים בבריחים משלש רוחות - צפון (20 קרש) דרום (20) ומערב (8). מצד מזרח - היה הפתח. בפס' לו נלמד כי את הפתח כיסה מסך; היריעות הונחו על הקרשים</p>	
<p>לערוך השוואה בין שתי המחיצות (מיקום, צורת האריגה והתכלית) ; להראות לתלמידים תרשים של המשכן ולבקש להצביע על המיקום השונה של המסך והפרכת (לשים לב לא להתבלבל עם "מסך פתח שער החצר", שהיא מחיצה שלישית הנמצאת בכניסה לחצר המשכן)</p> <p>לתשומת לב - בפרק כה למדנו על כלי המשכן, אך לא למדנו מהו מיקומם! רק כעת משנתלתה הפרכת המבדילה "בין הקֹדֶשׁ ובין קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים" באה ההוראה על הנחת הכלים: הארון והכפורת - "מבית לפרכת", ואילו השולחן והמנורה - "מחוץ לפרכת" (המנורה - בצלע דרום ("תימנה") והשולחן - בצלע צפון).</p> <p>ההבדלה - ניתן להרחיב מעט בעקרון של <u>ההבדלה</u> בקדש: כשם שלמדנו על ההבדלה בזמנים - רגע אחד שבת קדש ורגע אחריו - חול, וכך במקום - מקום אחד הוא חולין, ומקום הסמוך לו, אך מובדל ממנו - קדוש! וכך גם בדרגות הקדושה - הפרוכת מבדילה בין תחום המותר בכניסה לכהנים לבין תחום שאסור בכניסה (למעט הכהן הגדול ביום כיפור). עד היום מקומו של "קדש הקדשים" עומד בקדושתו ואסור בכניסה, על כן אנו נשמרים מאד מאד מלהתקרב למקום זה בהר הבית.</p> <p>האומנות - הפרוכת הארוגה "מעשה חשב" והמסך הארוג "מעשה רקם" הם ביטוי לאומנות הרבה שהיתה במשכן, וכך גם האומנות שבעשיית הכלים והיריעות. ניתן להדגיש כאן את העקרון החשוב הזה במעשה המשכן - האדם איננו תורם רק חומרים, אלא מקדיש גם את</p>	<p>לא - לז: המחיצות: <u>הפרוכת</u> - עשויה "מעשה חשב" ומיקומה בתוך הקדש; תכלית הפרכת- "וְהַבְדִּילָה הַפְּרֻכֶּת לְכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים"</p> <p><u>המסך</u> - עשוי "מעשה רקם" ומיקומו בפתח מבנה המשכן</p>	

<p>יצירתו, כשרונו ומעשי ידיו לשמים. נבקש מהתלמידים לקשר זאת למעשי אומנות שהם מכירים כיום בבית הכנסת (כגון פרוכות מיוחדות וכדו') או בתשמישי קדושה.</p>		
<p>לבקש מהתלמידים לנמק את שלש השמות של המזבח – מזבח העולה, מזבח הנחושת, מזבח החיצון להבליט את חשיבותו ותכליתו של מזבח העולה, שעליו היו מקריבים את כל הקרבנות. למעשה, זהו המקום המרכזי שהיה שייך לכל ישראל ולא רק לכוהנים, ובו נעשתה העבודה המרובה ביותר במשכן לאורך היום. עבודת הקרבנות היא הדרך בה פונה האדם אל הקב"ה. פרטי המזבח (כגון "קרנותיו" וכדו') ישמשו אותנו, אפוא, גם בהמשך החומש בתיאור מעשה הקרבנות בספר ויקרא.</p> <p>בתיאור הכנת שמן הזית למנורה אפשר להיעזר במשנה מאוירת מסכת מנחות פרק ה, משנה ד</p> <p>"להעלת נר תמיד" לשים לב כי למילה "תמיד" במעשה המשכן יש שני מובנים: 1. תמיד, ללא הפסק כגון בלחם הפנים – "לפני תמיד" 2. בקביעות, כגון – קרבן התמיד הבא יום-יום. ומה לגבי "נר תמיד"? רש"י סובר שפירושו כמו קרבן התמיד - בקביעות, "כל לילה ולילה קרוי תמיד". הרמב"ן, ע"פ חז"ל, מבאר שר אחד - "נר מערבי דולק תדיר ... תמיד לעולם".</p> <p>ראוי לעמוד על הערך של ה"תמיד" בעבודת ה', על הקביעות המורה על היותו של האדם קבוע ומורגל בדברים, אשר אינם סרים מליבו, כדברי הרמ"א בהלכות הבוקר בפתיחת ספר "אורח-חיים" לשולחן ערוך: "שיויתי ה' לנגדי תמיד" הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני הא-להים" (שו"ע או"ח א, א).</p>	<p>א-ח: מזבח העולה : מידות מזבח העולה – שטחו "רבוע" (5 אמות על 5 אמות) וגובהו 3 אמות; פנים המזבח – חלול ("נבוב לחות", פס' ח); בפניות המזבח ישנם "קרנות"; למזבח העולה נדרשים כלי שרת בהתאם לתכליתו, שהיא העלאת קרבנות – על כן צריך כלים ליטול גחלים, לדשן, ולטפל בדם ובבשר; גם למזבח – טבעות ובדים לשאת אותו ט-יט: חצר המשכן היתה עשויה קלעים אשר היו תלויים על עמודים באמצעות ווים וחישוקי כסף.</p> <p>כ-א: השמן למנורה ועריכת הנרות; שמן המנורה הוא "שמן זית זך קתית" – טיפה ראשונה מהזית שיהא מובחר ונקי ; מצווה על הכהן לערוך את המנורה על מנת שתדלק בכל לילה מערב עד בקר.</p>	<p>כז (2)</p>
<p>אפשר לספר את הסיפור הידוע על פירוש רש"י "ואפוד – לא שמעתי ולא מצאתי פירוש תבניתו. וליבי אומר לי... כמין סינר שחוגרות השרות כשוכבות על הסוסים" – על רש"י שהתקשה בהבנת מבנה האפוד, והדבר התיישב לו מתוך מראה השרה הרכובה על הסוס ברחובות טרויש.</p> <p>"זרת ארכו זרת רחבו" מידת זרת היא המרחק שבין האצבע הקטנה לבין האגודל כאשר היד</p>	<p>א-ה: בחירת אהרן ובניו לכהונה; הציווי על חכמי הלב לעשות את בגדי הכהונה.</p> <p>בגדי כהן גדול: איתור מונחה של הבגדים בפס' ו-לט</p> <p>ו-יב: האפוד: כמין סינר החגור בחגורה ; על כתפות האפד – "אבני השהם" אשר על כל אחת מהן כתובים ששה משמות השבטים</p>	

<p>מתוחה, כ 25 ס"מ. התלמידים יכולים "לתרגל" מידת יד זו.</p> <p>כל בגדי הכהונה "לכבוד ולתפארת", לדון עם התלמידים בענין הבגד ומשמעותו – הן כלפי האדם עצמו, והן במה שהם מייצגים כלפי סביבתו. אפשר להביא דוגמאות לסוגים שונים של בגדים שלובשים אנשים במעמדות שונים, או בעלי תפקידים שונים, מדי צבא למשל.</p> <p>להדגיש את כבוד הכהן הגדול - הלבוש בפאר, ותרועת הפעמונים מקדמת את פניו כשם שתרועת החוצצרה מקדמת פני מלך.</p> <p>הבגד הנוסף – מכנסיים – איננו מזכר ביחד עם שאר הבגדים, אלא רק בפס' מב, והוא משלים את ארבעת בגדי כהן הדיוט ואת שמונת בגדי כהן גדול. ביאורו של רבינו יעקב בעל הטורים לכך: (פס' ב) "ולא הזכיר מכנסיים (בתחילה) לפי שנאמר לכבוד ולתפארת" ואילו המכנסיים הם בגד מצוי ורגיל ולא בגד מיוחד לכבוד.</p>	<p>טו-כא: החושן או "חושן המשפט"; מידות החושן – "רבוע יהיה" ; "אבני המילואים" הממלאות את התשובות שבחושן – הם 12 אבנים יקרות הסדורים בארבעה טורים על החושן. על האבנים – שמות 12 השבטים "איש על שמו" (ביאור רש"י – כסדר תולדתם) ;</p> <p>ייעוד החושן - כל שבטי ישראל נמצאים על ליבו של הכהן הגדול המייצג אותנו לפני ה' (פס' ל).</p> <p>כב-כז: קשירת החושן על האפוד</p> <p>כח-ל: חיבור החושן לאפוד "ולא יזח החושן מעל האפד" ; מתן האורים והתומים - "הוא כתב שם המפורש שהיה נותנו בתוך כפלי החושן שעל ידו הוא מאיר דבריו ומתמם את דבריו" (רש"י); ורמב"ן כתב: "כי היו שמות קדושים, מכחם יאירו האותיות מאבני החושן אל עיני הכהן השואל במשפט"; החושן, הוא "משפט בני ישראל", נישא על לב אהרן תמיד.</p> <p>לא-לה: <u>המעיל</u> – צבעו - "כליל תכלת"; על שולי המעיל – רימונים ופעמוני זהב, כדי שישמע קולו בבואו אל הקדש</p> <p>לו-לח: איתור שני הבגדים לראש: <u>המצנפת</u>, והציץ - כמין טס של זהב היה ברוחב ב' אצבעות על המצח, ושם ה' עליו.</p> <p>לט: איתור שני הבגדים הנוספים - <u>כתונת ואבנט</u></p> <p>מ: בגדי כהן הדיוט – כתונת, אבנט ומגבעת</p> <p>מא-מג: הציווי על קידוש אהרן ובניו לכהונה – בהלבשת הבגדים שהוכנו על ידי חכמי הלב, משיחתם בשמן המשחה וכן - "ומלאת את ידם" – חניכתם לעבודה (בימי המילואים)</p>	<p>כח-כט (2)</p>
<p>השליחות - מינוי אהרן ובניו לכהונה היא שליחות נכבדה ועצומה. שמות ישראל החקוקים על לב הכהן ועל כתפיו מציינים את היותו שליח האומה – להביא את זכרונם אל הקודש, ולקרב בין</p>	<p>א-י: הציווי על משה לחנוך את אהרן ובניו לעבודה על ידי: - טבילת אהרן ובניו (פס' ד) ; הלבשת בגדי כהן גדול לאהרן</p>	

<p>ישראל לבין אביהם שבשמים. הרגעים של חניכת הכוהנים לעבודתם, ושל קבלת השליחות, הינם רגעים חשובים ומרוממים. הביצוע של חניכת הכוהנים מתואר בפרק ח בחומש ויקרא. בפרקנו לא נתעכב על כל הפרטים, אלא רק נאתר את ארבעת המרכיבים המייצרים את החניכה – טבילה, משיחה, הלבשת הבגדים והקרבות. נתעכב מעט עם התלמידים על הרעיון של שליחות הכוהנים, אשר נבחרו מכל ישראל לעמוד לפני ה' לשרתו. תלמידים יכולים להזכיר אנשים נוספים הנכנסים לתפקידם ואת המשמעות של רגע המינוי והחניכה (הסמכת דיין; השבעת חיילים, שרים וכדו')</p>	<p>(פס' ה-ו) ; משיחת אהרן בשמן המשחה לכהונה גדולה (פס' ז) ; הלבשת בני אהרן בבגדי כהן הדיוט (פס' ח-ט) י-לז: מרכיב נוסף בחניכת הכוהנים לעבודתם ב"ימי המילואים" (מילוי יד = מינוי לשליחות) הם סדר הקרבות, החוזרים על עצמם בכל יום משבעת הימים. מיוחד הוא האיל השני - "איל המילואים", שמדמו מזים על הכוהנים ומבשרו הם אוכלים. לח-מב: מצוות קרבן התמיד, המובא פעמיים ביום – בבקר ובין הערביים מג-מו: פסוקי סיום</p>	<p>כט</p>
<p>התלמידים יסבירו את שלשת השמות של המזבח: מזבח הזהב, מזבח הקטורת, מזבח הפנימי, ויציגו אותם בהשוואה למזבח האחר שאותו הם כבר מכירים. למורה, הסבר פס' י: ביום הכיפורים הכהן מזה מדם החטאת בין בדי הארון – לכפר על טומאת קדש הקדשים, וכן כנגד הפרוכת – לכפר על טומאת "אהל מועד". בנוסף, הוא מזה ביום הכיפורים הזאה שלישית – על קרנות מזבח הזהב. רש"י מבאר שבני ישראל אכן נמנו בנדבת המשכן, כפי שמבואר בתחילת פרשת פקודי – ממחציות השקל שנתנו ישראל יצקו את אדני הכסף של קרשי המשכן, ואת ווי העמודים של החצר. כך היה בסיס המשכן - נדבת כלל ישראל, אשר כולם שווים בה. מכאן המנהג הרווח בישראל שלא למנות יהודים אלא בצורה עקיפה בלבד, בבית הכנסת המנהג למנות את המצויים למנין בפסוק מתהלים כח, שבו עשר מילים: "הושיעה את עמך וברך את נחלתך ורעם ונשאם עד העולם" לבקש מהתלמידים לסמן בעצמם את מיקומו של הכיור עלפי הנאמר בפסוקים אפשר לספר לתלמידים על הכיור המיוחד והמפורסם שעשה שלמה בבית המקדש, שקוטרו וגובהו היו גדולים מאד, ונקרא: "ים", ים של שלמה (מל"א פרק ז).</p>	<p>א-ט: מזבח הקטרת – מבנהו – עץ מצופה זהב ; "רבע" – אמה על אמה, בגובה שתי אמות ; מיקומו "לְפָנֵי הַפְּרֹכֶת, אֲשֶׁר עַל-אֲרֹן הָעֵדֻת לְפָנֵי הַכְּפֹרֶת" (פס' ו) ותפקידו – העלאת קטורת סמים לרצון לפני ה' בבקר ובין הערביים (פס' ז-ח) ; הסבר המושג קטורת – סממנים מן הצומח הנשחקים לריח טוב, כפי שנלמד בסוף הפרק יא-טז: מצוות מחצית השקל - כאשר מונים את ישראל מצווה למנותם במחצית השקל; המנין "מבן עשרים שנה ומעלה"; האיסור לשנות – "העשיר לא ירבה והדל לא ימעט" - כולם שווים! השימוש בכסף המנין (הוא "כסף הכיפורים" - כופר הנפש) - להיות חלק ממעשה אהל מועד ובכך להיזכר לפני ה' לטובה יז-כ: הכיור; דוד העומד על כן נחושת, ולו פתחי ; מטרת הכיור – "לרחצה" – חובת על הכוהנים לרחוץ ידיים ורגלים בגשתם אל האוהל או לעבודה במזבח החיצון כב-לח: הציווי על מעשה שמן המשחה וקטרת הסמים: שמן</p>	<p>ל (2)</p>

	<p>המשחה עשוי משמן זית ומיני צמחים, ומטרתו – משיחת הכוהנים וכלי המשכן; קטורת הסמים – בשמים שחוקים דק לנתינה על מזבח הקטורת</p>	
<p>להקדים לפסוקים הללו מחשבה עם התלמידים – מנין יהיו לבני ישראל אומנים לעשיית כלי המשכן, והלא עד כה מלאכותיהם היו מלאכות עבודת במצרים? ניתן לנסח מודעת "דרושים" ולפרט בה את סוגי ההתמחות הרבים הנדרשים להכנת המשכן. מנין ייצאו האומנים?</p> <p>רמב"ן על המילה "ראה" כותב שהיא כמו "ראה פלא זה!" "כי ישראל במצרים פרוכים בעבודת חומר ולבנים, לא למדו מלאכת כסף וזהב וחרושת אבנים טובות ולא ראו אותם כלל. והנה הוא פלא שימצא בהם אדם חכם גדול בכסף ובזהב ובחרושת אבן ועץ וחושב ורוקם ואורג"ה הקב"ה נותן את חכמת הלב בלב בצלאל, בלב אהליאב ובלב עושי המשכן, המתנדבים לעבודת הקודש.</p> <p>ביאור הביטוי "חכם לב" – חכמה הנובעת מאינטואיציה וסיעתא דשמיא, ללא כל נסיון קודם על בצלאל נאמר "ואמלא אותו רוח א-להים בחכמה, בתבונה ובדעת" להדגיש את מעלת העצומה, עד כמה צריך להיות מיוחד האומן המופקד על מלאכת המשכן – על עשייתו הפיסית ועל תכונותיו הרוחניות וסודותיו העמוקים; לעמוד על 3 המילים: חכמה בינה ודעת. ניתן לבאר על פי רש"י: חכמה – ידע מאחרים; תבונה – מבין מעצמו ומשכלו; דעת – רוח הקדש.</p> <p>בצלאל, ממטה יהודה (גדול שבשבטים) ואהליאב ממטה דן (בני השפחות) מבטאים את שייכות כלל ישראל למשכן.</p> <p>נשמע מוכר? אפשר לומר לתלמידים שאת חלק מפסוקי הפרשה הם כבר שמעו פעמים רבות.. ולבקש לזהות אותם. פס' יז-יח הם חלק מנוסח הקידוש בשבת בבוקר, הן בנוסח אשכנז והן בנוסח עדות המזרח, וכוללים בהם הביטויים "ברית עולם", "אות היא לעולם" – השבת – מתנה מיוחדת, כביטוי וכסימן לקשר המיוחד שיש לקב"ה עם ישראל.</p> <p>מסמיכות מעשה המשכן למצוות השבת למדו חז"ל את המלאכות האסורות בשבת, הן המלאכות שנדרשו למעשה המשכן.</p>	<p>א-יא: מינוי האומנים למלאכת המשכן – בצלאל ממטה יהודה; הקב"ה ממלא את ליבו את חכמת מעשה המשכן; אל בצלאל נוספים אהליאב ממטה דן וחכמי הלב; עליהם מוטלות כל עבודות המשכן הדורשות עבודה בחומרים השונים</p> <p>יב-טז: מצוות השבת; וביאור חז"ל: מדוע נזכרה כאן מצוות השבת? לומר: שאף על פי שנצטוו ישראל על הקמת המשכן, אסור לחלל על כך את השבת.</p> <p>יח: מתן הלוחות למשה בהר סיני (מקושר לנאמר קודם מעשה המשכן, בסוף פרשת משפטים); הלוחות הם "לחת העדת" עליהן נכתבו "עשרת הדברות שנאמרו במעמד הר סיני</p>	<p>לא (2)</p>

חטא העגל - הקדמה כללית

חטא העגל הוא חטא חמור וקשה של עם ישראל, במיוחד בשל סמיכותו למעמד הר סיני. בנסיון להסבירו - רבו הפירושים בדברי חז"ל, ראשונים ואחרונים: כיצד זה טעו אנשי "דור המדבר - שכולו דעה" (ויקרא רבה ט, א) אחר הפסל. אולם, בלימוד בגיל הצעיר אין להעמיס על התלמיד הסברים רוחניים מופשטים. הפסוקים מוצעים כאן לביאור על פי פירושי הראשונים הקרובים ביותר ללשון התורה, והמתאימים להבנת התלמידים. בהדגשות בלימוד, לא נתעכב דווקא על החטא, אלא נדגיש את מעלת משה, הרועה הנאמן, ואת תפילתו על ישראל (פרק לב), את צערם ותשובתם של ישראל לאחר החטא (פרק לג), ואת התיקון וקבלת הלוחות השניים (פרק לד). כך נוכל ללמוד את הנושא לאור דברי רבותינו במסכת עבודה זרה (דף ה.) – כי דווקא מתוך החטא המסמל את המשבר הקשה ביותר, ניתן ללמוד גם את עצמת כחם של התפילה, התשובה והתיקון.

החטא - הדגשת הביאור של מילים בפסוקים תחוד את הרקע למעשה העם, ואת המצב בו היה נתון אהרן: **בשש** – (איחור של מי שממתינים ומצפים לו); להדגיש את הציפיה הדרוכה לבואו של משה בתום ארבעים יום בהר; **ויקהל** העם **על** - ההתקהלות על אהרן בטענה ובתביעה; והמבוכה אשר בפיהם ובליבם – **"כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו"**

אהרן - הסבר מעשיו של אהרן על פי ביאור רש"י - שרצה אהרן לדחותם: **"באזני נשיכם** אמר אהרן בלבו הנשים והילדים חסים בתכשיטיהן הן שמא יתעכב הדבר ובתוך כך יבא משה והם לא המתינו ופרקו מעל עצמן" (פס' ב); **ויבן מזבח לדחותם ויאמר חג לה' מחר** ולא היום שמא יבא משה קודם שיעבדוהו - זה פשוטו (פס' ג)

הנזם – מופיע בתורה כתכשיט ששמים באף או באוזן

"ויחל משה" היא הקריאה בתורה בבית הכנסת בכל תענית ציבור. אפשר לסכם את הפסוקים בהצגת שאלה לתלמידים - מה מיוחד בפרשה זו שחכמים ראו לקבעה כקריאה ביום של צום ותיקון לעמוד על כוחה של תפילת משה ועל כוחה לבטל הגזירה, ואף הקב"ה עצמו רמז למשה על כוחה של תפילתו לבטל גזירתו - "ועתה הניחה לי ואכלם וגו'"

לשיקול דעתו של המורה להרחיב בערכה וכוחה של תפילה ותפילות צדיקים למען עם ישראל

א-ב: בקשת העם מאהרן – העם רואה כי משה מאחר בירידתו מן ההר ("בשש משה"); הם פונים לאהרן, בכיר ההנהגה והממונה בעת העדרו של משה, ומבקשים "קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו"

ג-ו: מעשה העגל – אהרן מבקש מאנשי העם להביא את הנזמים של כל בני המשפחה; מהתכת הנזמים – **"ויעשהו עגל מסכה"**; העם חוטא חטא גדול ואומר על העגל: **"אלה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים"**

ד-ו: החג - אהרן קובע חג לה' למחרת, וכדברי רמב"ן - "שראה אותם ברע...וקם ובנה מזבח וקרא חג לה' מחר, שיזבחו לשם המיוחד על המזבח אשר בנה הוא לשמו, ולא יבנו הם מזבחות לבשת פניהם"; אולם למחרת, עם העלאת הקרבנות – **"וישבו העם לאכל ושתו ויקמו לצחק"** - ..ישבו כולם כאחד לאכול לשבעה ושתה לשכרה כאשר יעשו בחגים ובמועדים, ואחרי כן קמו לצחק בעצביהם ולשמחה.. (רמב"ן, פס' ו)

ז-י: תגובת הקב"ה למעשה העגל – העם סר מדרך ה' ובחר בעגל; על כן הקב"ה מבקש הקב"ה לכלות את ישראל, ותחת זאת לעשות את משה עצמו ל"גוי גדול"

לב
(2-3)

חטא
העגל
ותוצאותי
ו

יא-יד: תפילת משה על ישראל – "ויחל משה את פני ה'";
 בתפילתו מזכיר משה לפני ה' כי ישראל נבחרו להיות עם ה'
 ונגאלו על ידו ממצרים; משה טוען גם לכבוד שם שמים – "למה
 יאמרו מצרים לאמר - בְּרַעַה הוֹצִיאֵם.." ("עשה למען שמך שלא
 יתחלל – רשב"ם); משה מבקש מרבש"ע לזכור את שבועתו
 לאבות לקיים את זרעם ולהנחילם את ארץ-ישראל; תפילת
 משה – מתקבלת: "וַיִּנְחַם ה' עַל-הַרְעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ"

טו-יט: שבירת הלוחות – משה יורד מהר סיני ובידיו הלוחות,
 "לחת העדת", שהינם מעשה ה'; יהושע הוא הקרוב ביותר
 למשה ופוגש בו בירידתו מן ההר; משה ויהושע שומעים את
 הקולות מן המחנה; כאשר משה רואה את מעשה העגל
 והמחולות, הוא שובר את הלוחות תחת ההר
 כ-לה: עונש החוטאים - שריפת העגל; בני לוי נפרעים מעובדי
 העגל; משה מתחנן בפני ה' שימחל לעם על מעשה העגל;
 מגפה באה במחנה בעוון העגל.

א-ו: הקב"ה מצווה על משה להמשיך להנהיג את העם אל ארץ
 ישראל, אך אומר לו שמלאך ילך לפניו ולא הקב"ה עצמו;
 העם מקבל דברים אלו באבל גדול - "ויתאבלו ולא שתו איש עדיו
 עליו".
ז-יא: השכינה איננה במחנה, אלא באהלו של משה (שנקרא

לג

לאתר איזו מילה מופיעה 4 פעמים בפס' טו-טז ("הלחת") ומתוך תיאורם לעמוד על חשיבותן
 וייחודן;
 על המילים "מזה ומזה הם כתובים" אומרים חז"ל (ורש"י כאן): כי "מם וסמך שבלוחות בנס היו
 עומדין" (בבלי, שבת קד ע"א) דהיינו – כאשר האותיות מ"ם (סופית) וסמ"ך חקוקות מאבן מצד
 לצד, הן מותירות את מרכז האות ללא העמדה כלל.
 משה אוסף את בני לוי בקריאה "מי לה' אלי". (קריאה זו מוכרת כיום כמיוחסת גם למתתיהו
 החשמונאי כשראה את העם משתחוויים לפסל במודיעין).
 "וַעֲתָה אִם תִּשָּׂא חַטָּאתָם, וְאִם אֵין מַחְנֵי נָא, מִסְפָּרָךְ אֲשֶׁר כָּתַבְתָּ – רש"י באר: "מכל התורה
 כולה". בשם הגאון מוילנא מובא, לאור דברי חז"ל כי "קללת צדיק – אפילו על תנאי היא
 מתקיימת", שזו הסיבה ששמו של משה לא נזכר בפרשת תצוה (הפרשה היחידה בה לא נזכר
 שמו מפרשת שמות): "מחני נא מספרך" - ספר כ, היינו - הפרשה העשרים בתורה שהיא
 פרשת תצוה. ומעניין הדבר, כי פרשת תצוה חלה ברוב השנים בשבוע של ז' באדר - יום
 פטירת מרע"ה.

אפשר לשאול את התלמידים – מדוע כל העם אבלים? הלא הם שחפצו בעגל ועשאוהו?
 מן האבלות על הבשורה "לא אעלה בקרבך" ניתן לראות כי העם חפץ בקרבת השכינה; אפשר
 להמשיל את המצב לבן שאביו מעניש אותו ומרחיק אותו, ככעסו. הבן איננו עצוב על העונש,
 אלא על הריחוק מהאב, מה שעצמו מעורר את רחמי האב.
 אפשר לדמיין עם התלמידים את העם המלווה את משה במבטים לאורך כל הדרך מן המחנה

<p>לאהלו (2000 אמה) "וְהָיָה כְּצֵאת מֹשֶׁה אֶל הָאֱהָל יִקְוּמוּ כָל-הָעָם וְנִצְּבוּ אִישׁ פֶּתַח אֶהְלוֹ וְהִבִּיטוּ אַחֲרַי מֹשֶׁה עַד בָּאוּ הָאֱהָלָה", גם כאן בא לידי ביטוי הגעגוע לשכינה, הנמצאת מחוץ למחנה - באהלו של משה לבדו.</p> <p>לעמוד על מעלתו של יהושע בן נון המצוי עם משה באהלו; "משרת משה" - אפשר להרחיב במעלת התלמיד המשמש את רבו, דבק בו ומתוך כך זוכה לעמוד על דעתו כא);</p> <p>ביאור ההתגלות למשה "בנקרת הצור בחורב" עמוק וקשה מאד להשגה. ניתן לעמוד על עצם מעלתו של משה, הזוכה להתגלות ולקרבה מיוחדת לה', ללא צורך לבאר את פרטי הפסוקים, וכנאמר בשבתות (עדות מזרח) בפיוט "גידל" - "לא קם בישראל כמשה עוד נביא ומביט את תמונתו". ככלל, אחד המסרים הגדולים הנלמדים מפרקים אלו היא מעלתו של משה - מסירותו למען עם ישראל, תפילותיו שנענו, ההתגלות המיוחדת ומראה ההוד - "כי קרן עור פניו".</p> <p>חז"ל מלמדים שכאן, בנקרת הצור, לימד הקב"ה את משה סדר בקשת רחמים של י"ג מידות שיהא מלמד את ישראל לעשות כן בשעת כעס, ויהיו נענים (וכן רש"י - "וקראתי בשם ה' לפניך", פס' יט)</p>	<p>כעת "אהל מועד"); משה נוטה את אהלו "הרחק מן המחנה" (שהוא אלפים אמה על פי רש"י); עמוד הענן שוכן פתח אהלו של משה וכל "מבקש ה'" צריך לצאת אל אהלו של משה; משה הולך ובא במחנה ואולם "משרתו יהושע בן נון" אינו מש מתוך האהל יב-כג: משה מבקש מהקב"ה עצמו לבוא בקרב ישראל, ונענה - "וַיֹּאמֶר פָּנֵי יַלְכֹוּ וְהִנַּחְתִּי לָךְ" (ופירש רש"י - "כתרגומו, לא אשלח עוד מלאך אני בעצמי אלך!"); משה מבקש מהקב"ה לקבל התגלות מיוחדת לדעת את דרכי ה' והקב"ה נענה לבקשתו</p>	<p>(2-3)</p>
<p>לשיקול דעת המורה לעמוד על ההבדל בין הלוחות השניים לראשונים: הראשונים הינם כולם מעשה ה' - הלוחות והכתב, והשניים הינם מעשה ידיו של משה ("פסל לך") והכתב - מאת ה'.</p> <p>"וסלחת" - לקשר בין הפסוקים למושג יג מידות - התפילה המרכזית והחשובה מתוך הסליחות ותפילות הימים הנוראים; לקרוא בעל פה ובניגון את פסוקי יג מידות (כמו בתפילה, ללא ביאור)</p> <p>לשים לב כי תיאור עלייתו של משה להר נמשך בסוף הפרק (מפס' כז) "ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה" כאשר בסופם יורד משה עם הלוחות השניים.</p> <p>"קרן עור פניו" הינו ביטוי רב הוד של קדושתו של משה בירידתו השניה מן ההר; האמן האיטלקי מיכאלאנג'לו יצר פסל מפורסם של משה עם קרניים, תוך טעות קשה בהבנת הפסוק "כי קרן עור פניו". אין צורך להביא את הדברים לכיתה, אך בהחלט יתכן כי תלמיד זה או אחר כבר נתקל בתמונה של יצירה זו, ואם כך יש להראות עד היכן יכולה להרחיק הטעות בהבנת</p>	<p>א-יא: הלוחות השניים - "פסל לך" - המשך הסליחה והתיקון בציווי למשה על העלייה להר לקבלת לוחות שניים "כראשונים"; הגבלת האדם והבהמה מגשת להר; הקב"ה מתגלה למשה בענן; קריאת יג מידות; ובקשה הסליחה "וְסִלַּחְתָּ לְעַוְנוֹנוּ וְלַחַטָּאתֵנוּ וְנִחַלְתָּנוּ"</p> <p>יד</p> <p>(2-3)</p> <p>יא-כו: ציוויים שונים הנאמרים למשה בענין הקפדה על עבודה זרה ומצוות המועדות (יש בהם חזרה על עיקרי ספר הברית האמורים בפרשת משפטים)</p> <p>כז-לה: שהיית משה בהר סיני ארבעים יום, "לחם לא אכל ומים לא שתה"; מתן הלוחות השניים; מנהיגי העם יראים ממשה כי "קרן עור פניו"; משה מוסר את דברי ה' ונותן על פניו "מסוה"</p>	<p>(2-3)</p>

הפסוקים ללא מסורת.		
<p>כלי בפרשות ויקהל-פקודי ישנן חזרות מרובות על פרטים מפרשות תרומה-תצווה. ניתן לעשות חזרה כללית על כלי המשכן וחלקיו באמצעות קריאת הפסוקים.</p> <p>יש להדגיש היטב את ההקשר השונה בפרשתנו: בפרשת תרומה-תצווה - דברי ה' למשה, ובפרשת ויקהל - מסירת הציווי לעם, ומיד אחר כך הביצוע.</p> <p>בפרשת ויקהל, לאחר ירידת משה מן ההר (המתוארת בסוף פר' כי תשא), מדובר על <u>מסירת הציווי</u> ולאחר מכן על הביצוע, כאשר העם נענה בהתלהבות ובהתנדבות עצומה, הן של חומרים והן של התנדבות לעשיה. עד כדי כך רבתה ההיענות - כי היה צריך להעביר קול במחנה להפסיק את התרומות. זהו ההמשך לתיקון מעשה העגל, וביטוי למעלתם של ישראל הקרובים לקב"ה.</p> <p>דברי משה לקהל ישראל נפתחים בציווי על השבת. אפשר להעלות את השאלה מדוע שוב חוזרת מצוות השבת, המופיעה בפרשת כי תשא. מתוך השאלה הזו ניתן לעמוד של המושגים של הציווי והביצוע. כשם שבהר נמסרה למשה מצוות השבת עם מעשה המשכן כך כאן, כאשר משה מוסר לקהל ישראל את ציווי ה', הוא מוסר להם את מצוות השבת עם מעשה המשכן.</p>	<p>א-כ: מסירת הציווי על מעשה המשכן לישראל</p> <p>כא-כט: כל העם – האנשים והנשים – ממהרים להביא נדבה לכל המלאכות השונות של המשכן; הנשים חכמות הלב מתנדבות את מלאכת הטויה המיוחדת; הנשיאים מתנדבים את כל אבני השוהם ואבני המילואים, שמן השמחה וקטורת הסמים;</p> <p>ל – לו ז: האומנים עושי המשכן - משה מציג בפני העם את בצלאל ואת אהליאב אשר הקב"ה "מלא אתם חכמת-לב לעשות כל-מלאכת חרש וחשב ורקם"; משה קורא לכל חכמי הלב – בצלאל, אהליאב, והמתנדבים הנוספים חכמי לב "כל אשר נשא לבו לקרבה אל המלאכה לעשות אתה"; כל אומן המופקד על תחמומו מוסר למשה כי "מרבית העם להביא מדי העבדה למלאכה"; משה מעביר קול במחנה שלא להביא עוד לתרומת הקודש.</p>	<p>לה</p> <p>המשכן – ההקמה והשראת השכינה</p> <p>(5)</p>
זיהוי שמות הכלים והצבעה על מקומם במשכן, כחזרה כללית	<p>ח-לז: מעשה המשכן והיריעות ביד חכמי הלב</p> <p>לז: מעשה הכלים ביד בצלאל וחכמי הלב</p>	<p>לו</p> <p>לז</p>
<p>חכמים הדגישו את מתן חשבון המלאכה על ידי משה רבינו בכבודו ובעצמו, כדוגמה מובהקת לכך שעל אדם להיזהר שלא יהא חשוד בעיני הבריות, אף במה שיודע שהוא נקי בו: "אף על פי שהיה משה הצדיק <u>נאמן על פי הגבורה</u>, קורא לאחרים ומחשב על ידיהם, שנאמר: "אשר פקד על פי משה (שאחרים פקדו על פיו)...ביד איתמר בן אהרן הכהן" (מדרש תנחומא, פקודי סימן ה).</p> <p>בימי בית שני מתארת המשנה את תרומת הלשכה (מילוי קופות מהשקלים שבלשכה) כך: "אין התורם נכנס לא בפרגוד חפות (שיש בו שפה כפולה) ולא במנעל...שמא יעני, ויאמרו: מעון הלשכה העני (שמעל) או שמא יעשיר, ויאמרו: מתרומת הלשכה העשיר (שגנב) לפי שאדם צריך לצאת ידי הבריות</p>	<p>א-כ: מעשה מזבח הנחשת והחצר</p> <p>כא-כב: "אלה פקודי" – סיכום הנדבות למשכן. "בפרשה זו נמנו כל משקלי נדבת המשכן לכסף ולזהב ולנחשת ונמנו כל כליו לכל עבודתו (רש"י)</p> <p>כג-לא: פירוט משקלי המתכות - הזהב הכסף והנחשת; ייעוד הכסף – אדני המשכן והווים בחצר; ייעוד הנחשת – מזבח הנחושת וכליו ואדני החצר</p>	<p>לח</p>

<p>כדרך שצריך לצאת ידי המקום, שנאמר: והייתם נקיים מה' ומישראל" (משנה, שקלים ג, ב) ומכאן, שהצורך שלא להתנהל לבד בכספי ציבור, אלא בשותפות ובשקיפות (גזבר, ועד בית, גבאי בית כנסת, ועד כיתה) איננה מעידה על פגם או פחיתות, אלא זהו האופן שבו ראוי לנהוג אפילו לגדול שבגדולים - כמשה רבינו.</p>		
<p>"הלבשת" הכהן הגדול בבגדי הכהונה שהם "לכבוד ולתפארת", כחזרה כללית להדגיש את הביטויים המורים כי כל פרטי המלאכה נעשו באופן מדויק על פי ציווי ה' לקרוא ביחד בקול את פס' לב-מג, ולכל הפחות את פס' מב-מג אפשר לתת הקדמה לפרק מ לאור דברי רש"י לפס' לג. משה לא עשה דבר במלאכת המשכן, אבל הוא מקים אותו, ככתוב בפרק מ. רש"י - "ויביאו את המשכן שלא היו יכולין להקימו ולפי שלא עשה משה שום מלאכה במשכן הניח לו הקדוש ברוך הוא הקמתו שלא היה יכול להקימו שום אדם מחמת כובד הקרשים שאין כח באדם לזקפן ומשה העמידו" (רש"י, פרק לט, פס' לג)</p>	<p>א-ל: עשיית הבגדים לב – מג: סיום כל עבודות המשכן; הבאת כל הכלים והבגדים לפני משה; משה רואה כי כל המלאכה כולה נעשתה בדיוק על פי הציווי בסיני - "וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת-כָּל-הַמְּלָאכָה וְהִנֵּה עָשׂוּ אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' כִּן עָשׂוּ" (פס' מג); משה מברך את העם "ומה ברכם? אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם. ויהי נועם ה' א-להינו עלינו וגו' (רש"י)</p>	<p>לט</p>
<p>מתאריך, א' בניסן, זה מתחיל מנין השנה השניה ליציאת מצרים. בנין המשכן והשראת השכינה בישראל מהווים סיום לכל המהלך של ספר שמות - ספר גאולתו של עם ישראל מגלות מצרים, והיותו לעם ה'. ענן ה' השוכן באוהל הוא ביטוי לבחירת הקב"ה בישראל "אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם - לְשִׁכְנִי בְּתוֹכְכֶם" (בט, מו) וכן למחילה על חטא העגל. בכך מתקיימת ההבטחה שנאמרה עוד במהלך השעבוד במצרים: "וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהִיִּיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים" (ל, ז)</p>	<p>א-טז: הציווי על <u>הקמת</u> המשכן; תאריך הקמת המשכן – א בניסן; הציווי על הכנסת הכלים למשכן ומשיחתם; והקדשת הכוהנים יז- לג: הקמת המשכן ע"י משה ונתינת כל כלי במקומו; העבודה בכלי הקדש: השולחן – "וַיַּעֲרֹךְ עָלָיו עֶרְבֹת לָחֶם לִפְנֵי ה'"; המנורה – "וַיַּעַל הַנֵּר לִפְנֵי ה'"; מזבח הזהב – "וַיִּקְטֹר עָלָיו קְטֹרֶת סַמִּים" וכו' לד- לח: השראת השכינה במשכן – "וַיִּכַּסּ הָעָנָן אֶת אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּכְבֹּד ה' מְלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן"; מיום זה ואילך – השכינה בקרב המחנה ומסע המחנה תלוי בעמוד הענן - "כִּי עָנָן ה' עַל-הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם וְאִשׁ תִּהְיֶה לַיְלָה בּוֹ לְעֵינֵי כָל בְּיַת-יִשְׂרָאֵל בְּכָל מִסְעֵיהֶם"</p>	<p>מ</p>
<p>עם הסיום כדאי לעשות חזרה קצרה בנקודות מרכזיות על מהלך החומש מימי השעבוד במצרים ועד להשראת השכינה במשכן במדבר סיני. את פסוקי סיום החומש כדאי לקרוא בקול עם כל תלמידי הכיתה. חזק חזק ונתחזק!</p>	<p>סיום</p>	

חזק חזק ונתחזק!

מומלץ להקדיש זמן לחגיגת סיום החומש, בדרכים שונות.

אפשר לתת לכל ילד אירוע ולבקש מהם להסתדר על פי כרונולוגיה של האירועים, או המקומות שבהם עברו בני ישראל ומה ארע בכל מקום. אפשר לעשות זאת גם על ידי גזירה והדבקה על דף, או על ידי עריכה במחשב.

כמו כן ניתן לחזור באמצעות הצגת פרטים שיהוו מעין חידות – מספרים (40; 600,000) תמונות של חפצים (כגון חגורה, נעליים ומקל; בור; נזמים; וכדו'), בעלי חיים (תנין, חמור, נחש, שור וכדו'). בהמשך לכך אפשר "לשבץ" כל תשובה במקום הנכון על פי לוח פרקים של החומש.

אפשר לסדר את האירועים על פי העליה או הירידה בדרגה של עם ישראל (כמו גרף), על מנת להראות את השיא של מתן תורה וכי בסוף החומש חוזרים למדרגה גבוהה.

אפשר לבקש מכל ילד לבחור אירוע, לצייר אותו ולהסביר למה בחר בו מכל החומש?

אפשר לערוך חזרה דרך הדמויות שמופיעות בחומש (כולל מי שמופיע כמה פעמים כמו הזקנים למשל). נשמח לקבל מכם דוגמאות והצעות לחגיגות סיום חומש שעשיתם עם התלמידים